

Р. Я. Пилипчук

Карпенко Єлисей Андрійович

КАРПЕНКО Єлисей Андрійович (псевд.: Єлисей Карпенко-Український, Олег Азовський, Степовий гість та ін.; 11(23). 06. 1882, с. Гуляйполе Олександрів. пов. Катеринослав. губ., нині місто Запоріж. обл. – 24. 12. 1933, Нью-Йорк) – письменник, актор, режисер. Дід [О. Карпенка](#). Закін. церк.-парафіял. школу у Гуляйполі, займався самоосвітою. Працював слюсарем на заводі, від 1901 керував аматор. гуртком, був робітником сцени, актором мандрів. трупи. Перші поставлені п'єси К.: «Неприкаянний батько, або Розбите щастя» (1907) та «Під терновим вінцем» (1908) – на побут. тематику. У драмах «Зійшло сонце, та й захмарилось» (1909), «Під хвилями життя (малюнки в 5 діях з часів Молдавського господарства, преславногo Запорожжя)» (1910), «По дорозі в час» (1912), «Життя» (1915), «Ідіот» (1916), «Задля волі і правди» (1917) та комедіях «Полупанки» (1910), «На шляху темряви» (1911) гостро критикував порядки в Рос. імперії, зображував боротьбу проти соц. і нац. гноблення (п'єси залишилися в архіві цар. цензури з заборон. резолюціями). 1917–18 – актор Укр. нац. театру, 1918–19 – Держ. драм. театру (кер. – [О. Загаров](#)), 1919–20 – 1-го театру Укр. Рад. Респ. ім. Т. Шевченка (усі – Київ). Від 1920 – на еміграції у Відні, де виступав із п'єсами, позначеними модерніст. рисами: «Білі ночі», «Момот Нір», «Осінньої ночі», «Святого вечора» (усі – 1920), «В долині сліз», «Едельвайс» (обидві – 1921). Його символіст. трагедію «Момот Нір» поставив 1922 у Львові О. Загаров в Укр. нар. театрі товариства «Укр. бесіда». К. переїхав 1924 до США, прийнявши пропозицію Укр. робітн. спілки очолити Укр. робітн. драм. театр у Нью-Йорку, де поставив п'єси «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого, «Дядя Ваня» А. Чехова. У драмах «Похмура Америка» (1926), «Негритянська дівчина» (1927), «В наймах у Доробкевича», «Бут», «Страчене життя» (усі – 1928) засуджував расову дискримінацію в США. Ідею пролетар. солідарності втілював у п'єсах

«Вуглекопи» (1929) та «На шляху до соціалізму» (1931). Автор повісті «В степах», драм. поеми «Земля» (Відень; К., 1921; ж. «Червоний шлях», 1927, № 3), статей про театр. мистецтво (львів. ж. «Нова культура», 1924). Рукописи ранніх п'єс К. зберігаються у С.-Петербур. театр. б-ці.

Рекомендована література

1. Білецький Л. Драма безсилля («Момот Нір» Єлисея Карпенка на сцені Львівського театру) // Театр. мистецтво. Л., 1922. Вип. 2, 3–4;
2. Діденко В. Єлисей Карпенко з Гуляйполя // ЛУ. 1965, 21 груд.;
3. Кравець Ю. Єлисей Карпенко – актор, драматург // Україна. 1968. № 38;
4. Залеська-Онишкевич Л. Текст і гра: Українська модерна драма. Нью-Йорк; Л., 2009.

Бібліографічний опис:

Карпенко Єлисей Андрійович / Р. Я. Пилипчук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2012. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-10016>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).